

Саралап оқыту – оқушының туа біткен ақыл – ой қабілетінің жеке дамуының жан – жақтылығына негізделінген білім беру жүйесі. Барлық педагогикалық жүйе құрам бөліктерінде инновация (жаңашылдық) үрдісі іске асу үшін төмендегідей жұмыстар істелінуі тиіс. Біріншіден, оқытудың дәстүрлі емес сабақ түрлері мен жаңа әдіс-тәсілдерін қолдану. Екіншіден, оқушылардың ойлау қабілетін, жаңалықтарды тез қабылдауын қалыптастыру мен жаңалықтарды өмірде қолдана білуді үйрету.

Бұл әдістер мұғалімнің «дәстүрлі емес тапсырма түрлерін ізденудің объектісі» ретінде қоюы, «жекеліктен жалпыны тауып шығару», «қалыптасуы тиіс», «әрекеттің жалпы моделін құру», «аналогтарды пайдалану», «объектінің жаңа қызметін көру», т. б. сияқты оқушыларды шығармашылық ізденіске жетектейтін іс – әрекетке қосатын, оқушыны «өз ерекшелігі оқыту барысында өзгеріп, жаңа кескінге алмасып отыратындығы ақиқат екенін еске салады. Оқыту бұл жағдайда абстрактіден қарапайымға қарай түзіледі деген пікір айтады. Бұған соңғы уақытта көз жете бастаған сияқты. Кейінгі жылдары инновациялы 0 технологиялар арқылы оқыту педагогика ғылымдарының келелі мәселесіне айналды.

Қорыта келгенде, кез-келген педагогикалық технология философиялық негізде қаралады. Сондықтан, бірінші кезекте, білім әлеміне еніп жатқан инновациялық технологияларды реттеу, жүйелеу және сұрыптау қажет. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелілікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады. Еліміздің ертеңі бүгінгі ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында. Сол себепті баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, баланың өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту, баланың танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту, әр оқушының дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу, оқу үрдісін оқушының сезінуі, адамгершілікке, креативтілікке тәрбиелеу бүгінгі ұстаздардың басты міндеті.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Абдрахманова К. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. «Әдебиет сабағында оқушы ойын дамыту» - 2008 ж. - № 6.
2. Беспалько В.П. «Слагаемые педагогической технологии» — М.: Педагогика, 1989. – 192с.
3. Ізденіс және даму перспективалары. Әдістемелік оқу құралы. Алматы, 2016 жыл.

ӘОЖ 378

<https://doi.org/10.53355/g1801-1471-5367-b>

КЕЙС-СТАДИ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Медеубаева К.Т., п.ғ.к., қауымд. проф.м.а.

Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы қаласы

Мақалада ЖОО-да білім беру процесінде кейс-стади технологиясын қолданудың педагогикалық маңызы туралы айтылған және нақты мысалдармен дәлелденген.

Тірек сөздер: кейс-стади, кейс технологиясы, педагогикалық процесс, біріккен іс-әрекет рефлексиясы

В статье рассказывается о педагогической значимости применения технологии кейс-стади в образовательном процессе в вузе и доказывается на конкретных примерах.

Ключевые слова: кейс-стади, кейс-технология, педагогический процесс, рефлексия совместной деятельности

The article describes the pedagogical significance of the use of case study technology in the educational process at the university and is proved by concrete examples

Keywords: case study, case technology, pedagogical process, reflection of joint activities.

Кейс-стади – педагогикалық процесте кездесетін жағдаяттарды немесе туындаған мәселелерді шешудің тиімді технологиясы. Кейс-стади әдісінің білім беру саласында пайда болуы өткен ғасырдың жиырмамыншы жылдарынан бастау алады. Кейс-стади әдісінің балама түріне әңгімелесу барысында әңгімелесушімен сұхбат тақырыбын түсіну, әңгімелесу барысында сұрақ қойып, сұхбаттасушыны заттардың табиғатын тереңірек түсінуге бағыттау, нәтижесінде бұрын шешілмеген мәселелерге күтпеген шешімдерді табатын Сократтық әдіспен байланыстыруға болады.

Кейс-стади әдісінің заманауи, толықтырылған түрі немесе оқытудың нақты жағдаяттар әдісі (метод конкретных учебных ситуаций») XX ғасырдың басында Америка Құрама Штаттарының Гарвард университетінің бизнес мектебінде басқарушылық пәндерді оқыту кезінде бірінші рет қолданылған. XX ғасырдың басында Гарвард оқытушылары дәрістерге қосымша ретінде студенттік талқылау жұмыстарын ұйымдастырып, «мәселені таныстыру» жұмысын жүргізу үшін студенттердің алдына мәселе бойынша міндеттер қойып, оны шешудің бірнеше нұсқалары қарастырылған. Жағдаятты тапсырмалары бар бірінші оқулық 1921 жылы Коупленд пен Гарвард бизнес-мектебінің деканы Волас Донамның қатысуымен жарияланған.

Жоғарыда айтып өткендей, кейс-стади амал-тәсілі алғашқы кезде бизнес мектебінде ғана қолданылса, қазіргі таңда бұл әдіс арқылы оқытудың қолданылу аясы кеңіп, ғылымның әр саласына енді. Заманауи білім беру жүйесінде кейс-стади амал-тәсілін педагогикалық оқыту үрдісіне енгізу әдіс-тәсілдерін Л. Барис, В.А. Ясвин, К. Кристенсен, Э.Хансен, М.В. Коротков, М.В. Кларин, А.И.Наумова, А.М.Зобина, М.С.Керимбаева, В.А.Канн-калик, Н.Д.Никандров, Б.Н.Киселева, И.В. Липсина, Г.А.Полонский, Д.Экинсон, И.Уилсондар, т.б. педагогтер қарастырды.

Кейс әдісі нақты жағдайлар негізінде академиялық теорияларды көрсетуге негізделе отырып, білім алушыларға пәнді оқуға, білімді терең меңгеруге, ақпаратты өндеуге және талдауға, әртүрлі жағдайларды саралауға мүмкіндік береді.

Кейс құрудың негізгі сатылары:

- мақсаттарды анықтау;
- әртүрлі жағдайларға бағытталған критерилер тағайындау;
- қажет ақпарат көздерін белгілеу;
- алғашқы материалдарды дайындау;
- сараптама жасау, оны қолдану бойынша әдістемелік материалдар дайындау.

Оқу процесінде кейстермен жұмыс жасау технологиясының сатылары:

- 1) кейс материалдарын зерттеушілердің жеке өзіндік жұмысы: мәселені сәйкестендіру, негізгі баламаларды тұжырымдау, ұсынылған әрекетті немесе шешімді ұсыну;
- 2) негізгі мәселені енгізуге және оны шешуге байланысты шағын топтармен жұмыс;
- 3) жалпы дискуссиядағы шағын топтардың тұсаукесерлері және тәжірибе нәтижелері.

Кейс-стади әдісі дамытатын дағдылар:

1. Аналитикалық дағдылар: деректерді мәліметтерден айыру шеберлігі, маңызды және маңызды емес ақпараттарды ажырата білу, талдау, елестету және оларға қол жеткізу, жіберіп алған ақпараттарды тауып, оларды қалпына келтіру шеберлігі және т.б., нақты және логикалық ойлау қабілеті

2. Тәжірибелік дағдылар: кейсте көрсетілген нақты жағдайларымен салыстырғанда мәселенің күрделілігі теорияларда, әдістер мен принциптерде қолданылатын тәжірибе дағдыларын жүйелеу.

3. Шығармашылық дағдылар: логикалық жолмен шешілмейтін, альтернативті шешу генерациясының шығармашылық дағдыларын пайдалану;

4. Коммуникативті дағдылар: дискуссияны жүргізу шеберлігі, қоршаған адамдардың көзін жеткізіп сендіру. Көрнекі материалды және басқа медиа заттарды қолдану, топтарға бірлесу, өз көзқарасын қорғау, оппоненттердің көзін жеткізу, қысқа да нұсқа есеп дайындау.

5. Әлеуметтік дағдылар: талқылау барысындағы нақты әлеуметтік дағдылар: білім алушылардың өзін-өзі бағалау тәртібі, тыңдай білу, дискуссияны қолдау немесе қарама-қарсы көзқарасты дәлелдеу;

6. Өзіндік саралау: пікірталас кезінде келіспеушілік басқалардың және өзінің пікірін жете түсінуге және талдауға септігін тигізеді. Туындаған моральдық және этикалық мәселелер оларды шешудің әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады.

Кейс-стади әдісінің маңызды ерекшелігі – оның басқа әртүрлі оқыту әдістерімен тиімді үйлесуі. Кейс-стади әдісімен жұмыс ұйымдастыруда әртүрлі әдістермен үйлесу мүмкіндіктері төмендегі кестеде көрсетілген.

Кейс-стадиден үйлесетін әдіс	Кейс-стади әдісіндегі сипаты
Үлгілеу	Жағдайдың үлгісін құру
Жүйелі талдау	Жүйелік ұсыныс, жағдайды талдау
Ойша тәжірибе	Жағдай туралы білімді ойша түрлендіру арқылы тәсілі.
Сипаттау әдістері	Жағдайдың сипатын құру
Проблемалық әдіс	Жағдайдың негізінде жатқан түйінді мәселені ұсыну.
Жіктеу әдісі	Жағдайды құрастыратын қасиеттер, тізімін құру.
Ойын әдістері	Жағдай кейіпкерлерінің жүріс-тұрысының нұсқаларын ұсыну.
«Миға шабуыл»	Жағдайға қатысты ойларды генерациялау.
Пікірталас	Түйінді мәселе және оны шешу жолдары жайлы өзара пікір алмасу.

Бұдан шығатын қорытынды кестеден көрініп тұрғандай, білім беру процесінде қолданылатын әртүрлі тәсілдерді кейс-стадиден кіріктіруге болатынын, білім беру процесін ұйымдастырудың әртүрлі әдістері кейс-стади әдісімен сәтті үйлесетіндігін байқаймыз.

Кейстердің өзіндік типтік құрылымы арнайы ережеге сәйкес келесілерден тұрады:

- жағдайлар – кездейсоқ жағдай, түйінді мәселе, шынайы өмірдегі оқиға;
- жағдайдың контексті – хронологиялық, тарихи, орын контексті, әрекеттердің немесе жағдайға қатысушылардың ерекшеліктері;
- автор ұсынған жағдайға түсініктеме беру;
- кейспен жұмыс істеуге арналған сұрақтар мен тапсырмалар;
- қосымша ұсынымдар.

Кейсті құрастыру сатысы төмендегі кезеңдерден тұрады:

- білім беру жүйесіндегі кейстің орнын анықтау;
- кейс тақырыбына тікелей қатысы бар жүйені іздеу;
- жағдай моделін құру немесе таңдау;
- сипаттауды құру;
- қосымша ақпараттар жинау.
- ақырғы мәтінді даярлау.
- кейстің таныстырылыма, талқылау ұйымдастыру.

Кейспен жұмыс істеуді ұйымдастырудың нұсқалары өте көп, бұл оқытушының шығармашылықпен жұмыс істеуіне мол мүмкіндік береді.

Бірлескен іс-әрекетке жұмылу сатысы. Бұл сатының негізгі міндеті – бірлескен іс-әрекетке дәлелдеме құру, талқылауға қатысушылардың бастамаларын айқындау. Бұл сатыда келесі жұмыс нұсқалары атқарылады:

- кейс-стади мәтіні білім алушылардың өздігінен зерделеуі және сұрақтарға жауап дайындауы үшін сабақ басталғанға дейін таратып беру;

- сабақ басында білім алушылардың кейс-стади материалдарын білуі және талқылауға қызығушылығын анықтау.

- кейс-стади негізінде жатқан басты мәселені анықтау, оны тақырыппен үйлестіру.

Біріккен іс-әрекетті ұйымдастыру сатысының негізгі міндеті:

- мәселелені шешуге арналған іс-әрекетті ұйымдастыру;

- іс-әрекетті кішігірім топтарға біріктіру немесе жеке ұсыну. Білім алушылар берілген тапсырмаға сай сұраққа ұжымдық жауап дайындау үшін уақытша кішігірім топтарға бөлінеді. Әрбір кішігірім топтарда жауаптарды салыстырулар, оларды өңдеу, таныстырылым әзірлеу жұмыстары жүреді. Әрбір топтың қабылдаған шешімін жеткізетін «спикер» таңдалады немесе тағайындалады. Спикерлер топтардың шешімін таныстырады және сұрақтарға жауап береді.

Талдау және біріккен іс-әрекеттің рефлексиясы сатысында кейспен жұмыстың білімдік нәтижелері айқындалады, сабақтың ұйымдастырылуының тиімділігі талданады, біріккен іс-әрекетті ұйымдастырудың түйінді мәселелері анықталады, ары қарай жұмыс жасау үшін міндеттер қойылады.

Жоғарыда айтылғандарды жинақтай келе, кейс-стади әдісінің төмендегідей ерекшелігін атап өтуге болады:

- шешімнің қабылдану себебі нақтыланады;
- шешімді тәжірибеде жүзеге асыру жолдары қарастырылады;
- қол жеткізілген нәтижелер айқындалады;
- мағұлматтарды оқып-үйрену жолдары ұсынылады;
- тәжірибелік міндеттерді шешуде теориялық білімді қолдану тұжырымдалады;
- шектелген уақыт жағдайында шешім қабылдауға негізделген қабілетті тиімді дамыту жолға қойылады;
- нақты тәжірибелік мысалдарды құрастырудың жолы көрсетіледі;
- тәжірибелік жағдайларды зерттеу ұйымдастырылады;
- болған жағдайларды баяндау арқылы пікір ұсынылады;
- білім алушылардың мәселемен танысуы, оны шешудің жолдарын іздеуіне жол ашылады.

Кейс-стади әдісін қолдану барысында білім беруші мен білім алушының іс-әрекетін кестеден көруге болады.

Білім берушінің іс-әрекеті	Білім алушының іс-әрекеті
жағдаяттарды тақырыпқа сәйкес таңдап алу	ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптасады
мақсат пен міндетті анықтау	белсенділік, ой-өрісінің кендігі, танымдық әрекетке қызығушылығы оянады
жағдаяттарды құрастыру және суреттеу.	теорияны өздігінен меңгереді
кейске кіріспе	тәжірибелік дағдыларға үйренеді
жағдайдың талдануы (шағын топтарда)	өз ойын жүзеге асыру мүмкіндігіне ие болады
пікірталас	ситуацияға өздігінен талдау жасай алады
қорытынды шығару	креативті ойлауы, жоғары кәсіби деңгейлі сауаттылығы, әлеуметтік жауапкершілігі дамиды

«Көшбасшылық негіздері және инновацияларға бейімделу» сабағында кейс-стади технологиясын қолдану тәжірибесі ұсынылады:

1-топ. «Жеңіс» тобы

Кейс-стади: «Тарих көрсеткендей, ең танымал жеңімпаздар жетістікке жетудің алдында бастапқыда үлкен қиындықтар көрген. Олар жеңілуді қаламағандықтан жеңіске жетті» (Берти Чарльз Форбс).

Тапсырма.

1. Логика. Қалай ойлайсыздар, көшбасшының барлық уақытта жеңіске жетуге ұмтылуы дұрыс па?

2. й-түйін. Осы әрекет арқылы жетістікке қол жеткізуге бола ма?

3. Дәлелдеу. Жоғарыдағы тұжырыммен келісесіз бе? Неге келісесіздер? Неге келіспейсіздер?

4. Сатылау әдісі. Көшбасшы қиындықты жеңу үшін қандай әрекеттерге баруы керек деп ойлайсыздар?

5. Жағдаят. Жоғарыдағы моральге сай екі шешімі бар жағдаят құрастыру.

2-топ. «Шеберлік» тобы

Кейс-стади: «Қарым-қатынас – кез келген көшбасшы меңгере алатын ең маңызды шеберлік» (Ричард Брэнсон).

Тапсырма.

1. Логика. Қалай ойлайсыздар, кез келген көшбасшының бойында шеберлік қасиеті бола ма?

2. Ой-түйін. Көшбасшы өз бойында шеберлікті қалыптастыру үшін қандай әрекеттер жасау керек деп ойлайсыздар?

3. Дәлелдеу. Жоғарыдағы тұжырыммен келісесіз бе? Неге келісесіздер? Неге келіспейсіздер?

4. Кластер. «Шеберлік» ұғымына кластер құру.

5. Жағдаят. Жоғарыдағы моральге сай екі шешімі бар жағдаят құрастыру.

3-топ. «Адамгершілік» тобы

Кейс-стади: «Көшбасшылық – бұл адамдардан неғұрлым тиімді және адамгершілік жолмен талап етілетін нәрсені орындаудан босату» (Макс Де При).

Тапсырма.

1. Логика. Қалай ойлайсыздар, көшбасшы жеңіске жету жолында адамгершілік талаптарын орындамауы мүмкін бе?

2. Ой-түйін. Көшбасшы өз тобында адамгершілік қатынасты қалыптастыру үшін қандай әрекеттер жасау керек деп ойлайсыздар?

3. Дәлелдеу. Жоғарыдағы тұжырыммен келісесіз бе? Неге келісесіздер? Неге келіспейсіздер?

4. Кластер. «Адамгершілік» ұғымына кластер құру.

5. Жағдаят. Жоғарыдағы моральге сай екі шешімі бар жағдаят құрастыру.

4-топ. «Күш» тобы

Кейс-стади: «Іс жүзінде барлық адамдар қиыншылықтарға төтеп бере алады, бірақ егер сіз адамның мінезін сынағыңыз келсе, оған күш беріңіз» (Авраам Линкольн)

Тапсырма.

1. Логика. Қалай ойлайсыздар, көшбасшы өз жолында кездесетін барлық қиындықтарға төтеп бере ала ма?

2. Ой-түйін. Көшбасшы өз жолындағы қиындықтарды жеңу жолында күшті әрі тегеурінді болу үшін қандай мінез көрсету керек деп ойлайсыздар?

3. Дәлелдеу. Жоғарыдағы тұжырыммен келісесіз бе? Неге келісесіздер? Неге келіспейсіздер?

4. Кластер. «Мінез» ұғымына кластер құру.

5. Жағдаят. Жоғарыдағы моральге сай екі шешімі бар жағдаят құрастыру.

5-топ. «Сәттілік» тобы

Кейс-стади: «Сіз көшбасшы болмас бұрын, сәттілік – бұл өзіңізді дамыту. Сіз көшбасшы болған кезде, жетістік тек басқаларды өсіруден тұрады» (Джек Уэлч)

Тапсырма.

1. Логика. Қалай ойлайсыздар, тобын жетістікке жеткізу жолында көшбасшы қандай әрекеттер жасау керек?

2. Ой-түйін. Әрекеті сәтті болуы және тобын жетістікке жеткізуі үшін көшбасшы қандай тактиканы қолдану керек деп ойлайсыздар?

3. Дәлелдеу. Жоғарыдағы тұжырыммен келісесіз бе? Неге келісесіздер? Неге келіспейсіздер?

4. Салыстыру. Жетістік пен сәттілік ұғымын Венн диаграммасы арқылы салыстыру.

5. Жағдаят. Жоғарыдағы моральге сай екі шешімі бар жағдаят құрастыру.

Сабақта төрт адамнан тұратын шағын топтар құрылады. Топ құрамы:

1. Сарапшы – әрбір топтың өзінің сарапшысы болады. Сарапшының міндеті – қатысып отырған студенттердің жауаптарын қорытындылау. Студенттер жауаптарының дұрыс не дұрыс емес екендігін сарапшыға тексертеді.

2. Жол сілтеуші – тапсырманы басқалардан ерте орындайтын студент. Ол студенттер жауап таба алмай жатқанда, дұрыс жолды көрсетеді.

3. Баяндаушы – берілген жағдаяттарды басқа студенттерге түсіндіреді.

4. Қарсы сұрақ қоюшы – бір студент басқа студенттердің айтқан пікірлеріне келіспей әдейі сұрақ қояды. Бұл сұрақтарға басқа студенттер жауап береді. Сократ әдісін қолдана отырып, өз пікірлерін басқа біреуге дәлелдеуге үйренеді.

Сонымен қорыта келгенде, білім беру процесінде кейс-стади әдісін қолданудың маңыздылығы мен тиімділігін келесідей тұжырымдауға болады:

- талап етілген деңгейде мазмұнды игеру мен дағды қалыптасады;
- білім алушының тұлғалық дамуы, топта жұмыс істеу икемдігі мен аналитикалық ойлау дағдысы дамиды;

- өзгені тыңдау мен баламалы көзқарасты түсіну қабілеті, таңдамалы баламаны есепке ала отырып, жалпылама шешім шығару шеберлігін игереді;

- өзінің әрекетін жоспарлау мен олардан шығатын салдардың алдын алу сияқты оқытудың жалпы мақсаттарына қол жеткізеді;

- білім алушылардың шығармашылықпен айналысу шеберліктері шыңдалады;

- алған білімдерімен жұмыс жасау барысында қалыптасқан дағдылар арқылы нақты нәтижеге қол жеткізеді;

- диалогтік және монологтік сөйлеу дағдыларын жетіледі.

- білім алушы ізденеді, алдарында тұрған проблеманы өздігінен шешеді;

- білім алушылар бір-біріне үйретеді, бір-бірінен үйренеді;

- айтылған пікірге өз көзқарастарын білдіреді және оны дәлелдей алады.

- өзара пікір таластыруға, өзінің пікірін дәлелді құруға дағдыланады;

- топ ішінде белсенді тілдік қатынас орнайды;

- проблеманы өздігінен шешуге ұмтылды, шығармашылық жұмыстарды орындауға үйренеді;

- тапсырмада берілген сұрақтарға жауап іздеп, өзіндік пікір айту қабілеті қалыптасады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. М. Буравой Углубленное case study: между позитивизмом и постмодернизмом // Рубеж, № 10-11, 2017.

2. Изменения в образовательных учреждениях: опыт исследования методом кейс-стадии. \ под ред. Г.Н. Прокументовой Томск 2016.

3. Козина И. Case study: некоторые методические проблемы / Рубеж. 2017. №10-11. С. 177-189.

4. Михайлова Е. И. Кейс и кейс-метод: общие понятия. / Маркетинг, №1, 2019.

5. Тренерге арналған нұсқаулық. Астана, 2015.